

Erfaringer og Resultater. Der gives nogen Statistik fra Arbejderforsikringsraadets Virksomhed, der er kendt og her overflødig og nogle unyttige Kurver, men iøvrigt uhyre lidt. Bogen har derimod Værdi som en historisk Fremstilling af Selskabets Stiftelse og Ledelse med de til Skildringen heraf knyttede Biografier af de mange dygtige Mænd, der har været knyttet til Selskabet. Baade en Fordel og en Mangel maa det siges at være, at Bogen er ganske fri for Funktionærportrætter. Iøvrigt er den som Boghaandværk betragtet saa smukt udført, at den ikke let vil kunne overgaas. O. B. Kofoed.

JENS WARMING: *Valutaspørgsmaalet*. 166 Sider. G. E. C. Gads Forlag. Kjøbenhavn 1924. Pris 3 Kr. 50 Øre.

Bogen begynder med et Afsnit om „Verdenskrigens Finansiering ved Inflation“, efterfulgt af forskellige Afsnit omhandlende denne Finansierings Indvirkning paa de neutrale Lande, og i Særdeleshed paa Danmark. Derefter følger et mere teoretisk Afsnit, kaldet Kvantitetsteorien, og en Omtale af Inflationsperioden 1919—20 umiddelbart efter Fredsslutningen. Hvad der valutamæssigt set hændte os under Krigen er naturligvis af den største historiske Interesse, men det fornødne Materiale til en alsidig og indgaaende Belysning heraf er endnu ikke forhaanden, og desuden medførte Handelsspærringerne, de allierede Landes „Fastpløkken“ (pegging) af deres Valutaer o. s. v. saadanne særlige Forhold, at disse Aars Valutahistorie er af mindre Betydning til Belysning af Aarsagerne til de nuværende Valutaforhold her i Landet. Derimod forekommer det nærværende Anmelder af største Betydning til Belysning heraf og derigennem ogsaa til Belysning af Valutaspørgsmaalet i Almindelighed at komme til Forstaaelse af, hvorledes det gik til, at den Bedring og senere Stabilitet i Prisniveauet, vi i 1920—22 naaede sammen med Lande med sund Valuta, i Efteraaret 1922 afløstes af en ny Inflationsperiode alene hos os. Men om denne Periode 1922—24 har Forf. et Kapitel paa kun lidt over 4 Sider (Danmarks tredje Inflationsperiode 1923—24), hvori det bl. a. hedder: „Hertil kom det moderate økonomiske Opsving med aftagende Arbejdsløshed, som 1923 bragte; om dette var den sædvanlige Reaktion, naar en Depression har varet sin Tid, og man atter faar Tillid til Fremtiden, eller om det var Tysklands Forhold, der nu naaede en saadan Forvirring, at Valuta-Dumpingen svandt bort, faar staa hen. Givet er det, at Tiderne blev bedre. . . . .“. Men saa-

Erfaringer og Resultater. Der gives nogen Statistik fra Arbejderforsikringsraadets Virksomhed, der er kendt og her overflødig og nogle unyttige Kurver, men iøvrigt uhyre lidt. Bogen har derimod Værdi som en historisk Fremstilling af Selskabets Stiftelse og Ledelse med de til Skildringen heraf knyttede Biografier af de mange dygtige Mænd, der har været knyttet til Selskabet. Baade en Fordel og en Mangel maa det siges at være, at Bogen er ganske fri for Funktionærportrætter. Iøvrigt er den som Boghaandværk betragtet saa smukt udført, at den ikke let vil kunne overgaas. O. B. Kofoed.

JENS WARMING: *Valutaspørgsmaalet*. 166 Sider. G. E. C. Gads Forlag. Kjøbenhavn 1924. Pris 3 Kr. 50 Øre.

Bogen begynder med et Afsnit om „Verdenskrigens Finansiering ved Inflation“, efterfulgt af forskellige Afsnit omhandlende denne Finansierings Indvirkning paa de neutrale Lande, og i Særdeleshed paa Danmark. Derefter følger et mere teoretisk Afsnit, kaldet Kvantitetsteorien, og en Omtale af Inflationsperioden 1919—20 umiddelbart efter Fredsslutningen. Hvad der valutamæssigt set hændte os under Krigen er naturligvis af den største historiske Interesse, men det fornødne Materiale til en alsidig og indgaaende Belysning heraf er endnu ikke forhaanden, og desuden medførte Handelsspærringerne, de allierede Landes „Fastpløkken“ (pegging) af deres Valutaer o. s. v. saadanne særlige Forhold, at disse Aars Valutahistorie er af mindre Betydning til Belysning af Aarsagerne til de nuværende Valutaforhold her i Landet. Derimod forekommer det nærværende Anmelder af største Betydning til Belysning heraf og derigennem ogsaa til Belysning af Valutaspørgsmaalet i Almindelighed at komme til Forstaaelse af, hvorledes det gik til, at den Bedring og senere Stabilitet i Prisniveauet, vi i 1920—22 naaede sammen med Lande med sund Valuta, i Efteraaret 1922 afløstes af en ny Inflationsperiode alene hos os. Men om denne Periode 1922—24 har Forf. et Kapitel paa kun lidt over 4 Sider (Danmarks tredje Inflationsperiode 1923—24), hvori det bl. a. hedder: „Hertil kom det moderate økonomiske Opsving med aftagende Arbejdsløshed, som 1923 bragte; om dette var den sædvanlige Reaktion, naar en Depression har varet sin Tid, og man atter faar Tillid til Fremtiden, eller om det var Tysklands Forhold, der nu naaede en saadan Forvirring, at Valuta-Dumpingen svandt bort, faar staa hen. Givet er det, at Tiderne blev bedre. . . . .“. Men saa-

vidt det skønnes, kan Klaring af dette Forhold ikke staa hen. For hvis man giver op her, gaar man uden om de Foreteelser, der har medført den danske Kronens nuværende Værdiafvigelse fra Guldet, nemlig Landmandsbank-Rekonstruktionen, Finansieringen af Sønderjylland og de øvrige store og for Danmark særlige Krav til vort Kapital- og Pengemarked, og føres derved uden om det, der er det centrale i Valutaspørgsmaalet, nemlig Kreditpolitikken. Saaledes som Bogen foreligger, er den mere blevet en Samling Betragtninger over mange økonomiske Emner, end en Bog, hvis enkelte Dele hører logisk sammen og grupperer sig om et fælles Synspunkt. At Forf., der er en flittig og gennem mange Aar opmærksom Iagttager af økonomiske Foreteelser, siger mange i og for sig rigtige Ting, var jo kun at vente, men dette er for lidt at kræve af en national-økonomisk Fagmand.

Det skulde jo netop være den uddannede Nationaløkonoms Fortrin, at han ikke nøjes med at betragte de ydre Virkninger af de forskellige økonomiske Forskydninger, men samler saa mange lagttagelser over dem som muligt og ved en Sammenstilling og en Analyse af disse lagttagelser prøver at finde ind til Begivenhedernes indbyrdes Forbindelse. Der er saa mange andre, der i vore Dage anstiller Betragtninger over de økonomiske Foreteelser, de har faaet Øje paa. Nationaløkonomien maa søge dybere.

Jeg skal med Hensyn til Enkeltheder ikke gøre mange Bemærkninger; det vilde blive en Gennemgang af hele Valutaspørgsmaalet og vilde naturligvis i alt væsentligt kun indeholde de samme Synspunkter, som jeg har gjort gældende i mit i forrige Hefte af Tidsskriftet (S. 288) offentliggjorte Foredrag, og vanskeliggøres desuden ved, at jeg som nævnt savner et grundlæggende Synspunkt for Bogen. Forf.s Betragtninger over Deflationens kapitalødelæggende og Inflationens kapitalskabende Egenskaber virker ikke overbevisende. Jeg synes ikke, Krigsaarenes Erfaringer tyder stærkt paa, at de Avancer, som Producenter og Mellemlhandlere ved Inflationen sættes i Stand til at røve fra deres Medborgere, saa ganske givet forøger Kapitalopsparingen. En Del af dem soldes op, og andre anvendes til Anlæg, der senere viser sig ikke at kunne udnytted. Men Hovedsagen synes mig at være, at man ikke ved, hvorledes de Mennesker, som man ved Inflationen fratager deres Indtægter, vilde have anvendt dem, og det maa nødvendigvis give Anledning til stor Usikkerhed overfor Besvarelsen af Inflationens og Deflationens Virkninger.

Om Modstanderne af Handelsbalance-Teorien siger Forf. (S. 91): „De, der benægter Handelsbalancens Betydning for Valutaen, ser ofte ret lyst paa det. De synes at mene, at Valutaen synker, fordi Nationalbanken nu og da faar Lyst til at trykke flere Sedler, og det gælder altsaa blot at faa en klogere Direktion. De ser ikke, at det netop er den ugunstige Handelsbalance, der til Tider tvinger Kurserne og Priserne op, saa at Omsætningen trænger til flere Sedler“. Jeg ved ikke, hvem det er, der „ser lyst paa det“, og jeg forstaar heller ikke, hvad det vedkommer Sagen. At der gives Folk, som tror, at Nationalbankens Direktører staar paa et Gadehjørne og udleverer Sedlerne, er muligt. Men jeg synes ikke, at Argumentering overfor dem er Sværte og Papir værd. Det, man har hævdet, er jo dette, at overdrevne Udlaan fra Centralbankens Side kan medføre en Stigning i Prisniveauet og hermed blive Aarsag til en stigende Indførsel, og at den ugunstige Handelsbalance derfor først er en Følge af Seddeludstedelsen; siden kan Merindførselen blive en Aarsag til ny Seddeludstedelse, naar den har bragt Valutakurserne og dermed Prisniveauet op, hvis Centralbankledelsen, saaledes som Bank of Englands Direktører gjorde det overfor Bullion-Committeen i 1810, hævder, at den maa være paa den sikre Side, naar den stadig kun diskonterer gode Handelsvexler, uden at se, at Muligheden for Fremkomsten af disse Vexler netop er skabt gennem den Laanepolitik, man har fulgt. Men naar man, som Forf., behandler Valutavanskelighederne uden Hensyn til Kreditpolitikken, bliver Handelsbalancen naturligvis en selvstændigt virkende Aarsag, der maa holdes i Ave ved Importregulering og bringes ud af Verden ved Sparsommelighed. Forf.s Stilling til Importreguleringen synes mig iøvrigt ikke klar, idet han S. 51 siger, at en Valutacentral skulde have Myndighed til en „total Importregulering, hvor enhver Vares Import enten forbydes eller begrænses“, medens det paa S. 156 ff. nærmere udvikles, at „som varig Foranstaltning overfor et kronisk Onde er Importregulering ganske uanvendelig“. — I Kapitlet om Diskontoen siges det (S. 117): „Men Diskontoen, der gavner ved at formindske Købelysten, gør samtidig Fortræd ved at tilkalde Kapital fra Udlandet, altsaa ny Købeevne; Diskontoens Evne til at skaffe Penge fra Udlandet, der er en Hjælp, naar man vil fiksere Priserne, er altsaa en Hindring, naar man vil Deflation, og andre Former for Kreditindskrækning maa derfor foretrækkes“. Saavidt jeg forstaar Forf., synes han at mene, at de fremmede Penge vender sig mod indenlandske Varer.

Men dette er jo ikke Tilfældet, de vender sig mod fremmede Varer. Jeg forstaar ikke Betragtningen, men jeg maa indrømme, at jeg forstaar meget lidt af, hvad der siges S. 116—17. — Et særligt Kapitel er viet „Sparsommeligheden“, og det er ogsaa den svigtende Sparsommelighed, der ligger bag ved Forf.s Forklaringer paa mange af de Forhold, der efter hans Anskuelse er Skyld i Valutavanskelighederne. Overfor disse stadigt genkommende Betragtninger om Sparsommeligheden og det hermed sammenhængende — ganske vist ikke af Forf. — opstillede Krav om strengt, lavtlønnet Arbejde, maa det efter min Formening hævdes, at Sparsommelighed, d. v. s. Opsparing, er en Nødvendighed for et Samfunds økonomiske Liv, og at den utilstrækkelige Opsparing er en uhyre Fare for Opretholdelse af Valutaen; men et Samfunds Kredit- og Pengepolitik maa netop afpasses efter den større eller mindre Sparsommelighed, hvis man overhovedet vil fra Kaos til ordnede Tilstande. Tyskland afgiver et udmærket Exempel paa, hvorledes dette gøres med en ren Papirvaluta som Rentemarken.

I en Meningsudvexling i Marts-Heftet af 1924 af *Economic Journal* imellem Prof. Cannan og Mr. Keynes i Anledning af, at Prof. Cannan anstiller en Række kritiske Betragtninger over Mr. Keynes Tract on monetary reform under den meget betegnende Titel: *Limitation of currency or limitation of credit?* siger Mr. Keynes overfor Prof. Cannans Seddelreduktions-Betragtninger: „Den næsten revolutionære Fremgang i vor Forstaaelse af Penge- og Kreditvæsenets Mekanik og i Analysen af Konjunkturbevægelserne, der i de sidste Aar er tilvejebragt ved mange Tænkeres forenede Anstrengelser, synes mig at udgøre et af de betydningsfuldste Fremskridt, den økonomiske Tænkning nogensinde har gjort. Ideerne er ny, vi er er først ved at begynde med at formaa at give dem et fuldstændigt eller klart Udtryk. Det er naturligt, at midaldrende Bankmænd viger tilbage. Men det er ikke naturligt, at Prof. Cannan skriver, som om intet af alt dette existerede, som om det Emne han behandler, ikke kan uddybes og udvikles, og som om det sidste Ord var blevet sagt for Aar tilbage i nationaløkonomiske Begynder-Lærebøger.“

Mutatis mutandis kan dette anvendes paa den foreliggende Bog og forstærkes. For Bogen synes upaavirket af baade ældre og ny Arbejder paa Pengeteoriens Omraade. Men en Videnskab faar sin Styrke ved, at Slægt efter Slægt og mange i hver Slægt arbejder med de samme Problemer og igennem en efterhaanden tilvejebragt videnskabelig Systematik uddyber

og udvider den paagældende Videnskabs Indsigt paa sit Omraade. Det er daarlig Økonomi, om hver begynder forfra paa bar Bund. Dertil skulde i hvert Fald et Geni af hidtil ukendte Dimensioner, og jeg forestiller mig, at et saadant Geni vilde være klog nok til at begynde med en saa omfattende Læsning, som det var muligt og rimeligt. Men hertil kommer, at Forf.s Form efterhaanden er ved at udarte. Det er ikke blot det, at der ikke er nogen rød Traad gennem Bogen, ikke nogen tvingende Nødvendighed for Betragtningernes Følgeorden, ingen Resignation — alt skal med, uden Hensyn til dets Tilknytning til eller Værdi for det Spørgsmaal, der i det givne Øjeblik behandles. Selve Sætningerne er overfyldte, uplejede, ufærdige. Dette er selvfølgelig ikke blot en Lidelse for Læseren, der Gang paa Gang maa give op, fordi han i de knudrede Sætninger, med tilfældige og uvedkommende Indskud, overhovedet ikke kan finde Forf.s Mening. Men det er en stor Fare for den, der skriver. Dette er jo det skrevne Ords store Fortrin fremfor det talte, at man ved at forme og omforme sin Sætning paany og paany, til man tilsidst synes, at den dækker helt over, hvad man vil sige, uvilkaarligt tvinges til en forstærket Tankevirksomhed og Gennemarbejdning af sit Stof, og derved klarer for sig, hvad man behersker og hvad der endnu ikke fuldt ud er modnet for en. Men hvis Forf., i højere Grad end det kan have været Tilfældet, havde været fortrolig med det bedste i de senere Aars Arbejder om Emnet, vilde han heller ikke selv kunne have været tilfreds med sin Fremstilling, og Bogen vilde være blevet en anden og væsentlig dyberegaaende.

E. C.

MAX KJÆR HANSEN: **Danmark som Eksportland.** Erhvervspolitiske Betragtninger. 60 Sider. København 1923.

For en kraftigere Udnyttelse af de tilstedeværende Muligheder for dansk Eksport tager Forf. af foreliggende Bog energisk til Orde. Han mener, at Danmark med sin relativt gode økonomiske Stilling og støttet af den Offensivkraft, et Udvandringsoverskud kan give, har gode Betingelser for at føre en ekspansiv Eksportpolitik i moderne Forstand. Han opregner de forskellige Foranstaltninger, der kan iværksættes for at fremme Eksporten: Oprettelse af direkte Dampskibsruter, eventuelt med Statssubvention, Anlæg af Bankfilialer paa fremmede Pladser, Anbringelse af Kapital i Foretagender paa Steder, hvor man